

Maliar D., postgraduate,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

THE MOTIVE OF WAITING IN CHINESE AND ENGLISH ABSURDIST DRAMA (BASED ON THE PLAYS BY GAO XINGJIAN «BUS STOP» AND SAMUEL BECKETT «WAITING FOR GODOT»)

The article gives the analysis of the absurdist drama features in its canonical version (“Waiting for Godot” by Samuel Beckett) and Chinese one (“Bus stop” by Gao Xingjian). It is dealt with the story level characteristics of plays by way of the motive of waiting as a metaphor for the senselessness of human life.

Key words: *motive of waiting, absurdist drama, modern Chinese and English literature, co-creative reader, MacGuffin.*

УДК 811.161.2

Масло О., студ.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

КОСМОГОНІЧНІ ОБРАЗИ В КОЛЯДКАХ ЧЕРКАЩИНИ

У статті розглядається система традиційних космогонічних образів у сучасних колядках Черкащини. Особлива увага приділена з'ясуванню регіональної специфіки космогонічних образів в загальноукраїнському контексті побутування.

Ключові слова: *Черкащина, колядки, космогонічні образи, першоокеан, світове дерево, деміурги.*

Українські колядки привернули увагу вчених ще у XIX ст. Їх вивчали В.Гнатюк, К.Сосенко, Ф.Колесса, І.Франко, О.Потебня, О.Веселовський, В.Доманицький, О.Дей, та ін. Проте, попри наявність значної кількості науково-теоретичного матеріалу з народної космогонії, на сьогодні у сучасній фольклористиці залишається ряд питань, які потребують подальшого розгляду. Зокрема, це стосується питання образної системи колядок, яке, на нашу думку, висвітлено недостатньою мірою.

У процесі дослідження було використано 34 зразки, зафіксовані протягом 2011-2013 років у результаті польових практик у с.Кривоносівка, с.Зорівка

Золотоніського району та с.Богодухівка Чернобаївського району Черкаської області. У статті представлені найпопулярніші колядки, що побутують у зазначеному регіоні сьогодні.

Космогонічні образи, що дійшли до нас у колядках – одному з найархаїчніших фольклорних явищ, відображають той етап розвитку людської психіки, сутнісними ознаками якого є несформованість самосвідомості особистості та невичленуваність людського «я» з першоматерії несвідомого [1, с.23]. Вони відбивають архаїчні уявлення людини про походження Всесвіту, його устрій, про зв'язок усіх складників космічної моделі та місце людини в ній [2, с. 654].

За В.Івановим та В.Топоровим, космогонічні міфи відображають послідовність подій у творенні із семіотичного хаосу «моделі якимсь чином зорганізованого світу, котрий сприймається і описується за допомогою мови певних (хоча й дуже загальних) знакових «трафаретів» [3, с.216]. Як свідчить аналіз, вихідна світобудова, представлена в колядках, – це впорядкована (центрована) система; поряд із констатацією відсутності деяких необхідних для людського життя складників (“не було ні неба, ні землі”, а також світла, сонця), імпліцитно постулюється наявність необхідних першоелементів і стихій, причому системно організованих [7, с. 353].

У колядці «Ой як не було з початку світа», записаній від Моторної Катерини Онопріївни (1939 р.н.) в с.Кривоносівка на Черкащині, бачимо образ першоокеану («синього моря»), в центрі якого височіє першодерево («зелений явір»):

Ой як не було з початку світа,

Ой як не було неба, ни землі,

А тіки було синєє море,

А серед моря зелений явір.

Першоокеан («їдна водонька», вода-море, Дунай, але найчастіше море), що існує «з нащада світа», набуває насамперед кольорової конкретизації (це море «синє», «чорне», «темненькеє», «синя вода»), що імпліцитно відображає його амбівалентність за ознакою наявності/відсутності світла [7, с. 353]. Ці сині або ж темні води символізують далеку, неосяжну глибину – іншими словами безмежний космос в якому відбувається процес творення нового світу.

Парадигма субститутів світової осі колядок включає виключно дикоростучі дерева – «зелений явір», «дуб великий», «віковий», «довголітній», «древній», «величний», «гіллястий», ялину або сосну «вікову», «віковічну», «багаторічну», «коренасту», «розлогу», «пряму», «вертикальну», «високу», «величну» (епітети позначають основні параметри сакрального дерева – життєвість і довговічність, неабиякий розмір, у т. ч. висоту, розлогість, укоріненість та, крім того, священність) [7, с. 353].

В колядці «Ой стоїть явір тонкий, високий» записаної від Гурин Надії Федорівни (1930 р.н.) з с.Богодухівка Черкаської обл., світове дерево ділиться

по вертикалі на три частини: нижню – коріння (підземний світ), середню – стовбур (земний світ) та верхню (небесний світ). На кожній з цих частин перебувають певні істоти, отже, цей простір уявляється вже певною мірою обжитим. Внизу, біля коріння, мешкають «куноньки», що символізують підземний світ. Бджоли, розміщені в середній частині дерева, є символом людського світу. Сокіл, що сидить на самому вершечку явора, належить до небесного світу та виступає творцем світобудови:

Ой стоїть явір тонкий, високий,
Тонкий, високий, в корінь глибокий,
А в том корені чорні куноньки,
А всередині ярі пчілоньки,
А на вершечку сив соколونько.

Унікальним, як зауважував іще Кс. Сосенко, образом світового прадерева є культурний знак (“пшениця”) [6, с. 228]. Представлені в колядках і запозичені пізніше християнські символи (“виноград”, “кедрове деревце”) [7, с. 353]. «Прообразом Світового дерева є виноград, його грона чи лоза, а то й вино», – зауважила О.Галайчук [4, с. 76]. На це вказує і опис винограду, поданий у тексті: «...Тонко, високо, в корінь глибоко. А на вершечку три галузоньки, три галузоньки, три ягідоньки. Перша ягідка – то мій батенько, друга ягідка – моя матінка, третя ягідка – то мій миленький». [5, арк.176]. Вельми рідкісним образом світової осі є «павутинонька», яка тримає трьох «товаришів» – світила й стихії. Іноді центр світу маркується як символ непорушності, небуття (білий камінь посеред синьої води), іншим разом символи живої і неживої природи сполучаються – і тоді на камені проростає дерево [7, с. 353].

У колядці «Ой в чистім полі камінець стоїть», записаної від Зорі Галини Іванівни (1931 р.н.) в с.Зорівка, на камені проростає дерево («три прутика»):

Ой в чистім полі камінець стоїть,
На тім камінці три прутки ростуть,
Що один пруток – то калиновий,
Що другий пруток – то малиновий,
Що третій пруток – то горіховий.

Світове дерево іноді подвоюється-потроюється (два дубочки, три явори з трьома кріселечками), може бути представлене як одновершинне, але може й розгалужуватися на дві-три гілки. Центр світу може бути зображений і як християнський храм, однак при цьому залишається недоторканим язичницький символ світового центру – каменя, що зумовлює виникнення смислових нісенітниць («с перед церквці біл камінь») [7, с. 353].

Першотворцями в українських колядках можуть виступати неводоплавні птахи – голуб та сокіл, царственість яких маркується їх обов’язковим зв’язком із верхом [7, с. 352].

Вяч. Іванов і В. Топоров розглядали подібні міфи як дуалістичні [3, с. 202], проте вважати колядковий міф дуалістичним немає жодних підстав, оскільки образи деміургів у них не протистоять один одному як добре і зле начало. Швидше в них зафіксовано вихідний розвиток логічного мислення – зрушення процесу диференціації, на початку якого відбувається фрагментація речей без різкого їх протиставлення та без утворення опозицій [7, с. 351].

Отже, наявність у колядках двох-трьох птахів-деміургів імпліцитно містить у собі проблему множинності й першого роздвоєння єдності (а найяскравішим проявом цього процесу і є близнюкові міфи), похідні частини якої набувають морфологічно різних форм, але смислово залишаються тотожними [7, с. 352].

В одному з варіантів колядки «Ой як не було з початку світа», записаної в с.Кривonosівка від Ткач Марії Яківни (1941 р.н.), не вказується кількість деміургів на світовому дереві:

На том яворі сидять голуби,
Ой сидять, сидять, радоньку радять
Радоньку радять, як світ сновати.

Втім, в іншому варіанті цієї колядки зафіксованої в с.Богодухівка від Гурин Надії Федорівни, кількість птахів-деміургів зазначається:

На том яворі три голубоньки,
Три голубоньки радоньку радять,
Радоньку радять, як світ сновати.

Часто птахи-деміурги виносять з дна моря матеріал, необхідний для світотворчого акту. В колядці «Ой гало море», записаній від Зорі Галини Іванівни в с.Зорівка, голуби-деміурги дістають з дна моря три камені, з яких постають сонце, місяць і зорі. Проте, незважаючи на колективність акту творення небесних світил, функції деміургів фрагментуються і розмежовуються:

Шо первий голуб в море упірнав,
Виніс він з моря золотий камінь.
Шо другий голуб в море упірнав,
Виніс він з моря мідяний камінь.
Шо третій голуб в море упірнав,
Виніс він з моря срібляний камінь.

Н.Лисюк зазначає, що «згодом ці образи антропоморфізуються і можуть бути представлені як братоньки, а пізніше набувають християнізованих подіб – Господа, птаха-Божого Духа (над гробами, поставленими в церквці, з тілами “Суса” та Іллі/Миколая свічі палають, над Марією/Божою матір’ю рожа процвітає, що з неї вилітає пташок – “Божая сила, що по всім світі людей розмножила”), що спричиняється до “зачаття світу”, Ісуса Христа (у

цьому випадку наявний переспів дуалістичних мотивів), Петра й Павла, двох ангелів, мирського царя/воєводи» [7, с. 352]. В зразку, записаному від Гурина Надії Федорівни в с.Богодухівка «Сидить Микола у конці стола» Святий Миколай виступає як творець світу, зі сльози якого розлився Дунай (цей гідронім означає всю водну стихію):

Сидить Микола у конці стола,
Головку склонив, сльозоньку зронив,
А з тої сльози Дунай розлився.

Цю колядку можна порівняти з іншим зразком, зафіксованим І.Колесою в с.Ходовичах: у колядці «Йа з гори, гори омітай двори» зображено подібний елемент світотворчого акту – зі сльози Святого Миколая утворюється священна ріка – Дунай: «Святий Микола сів конець стола, голову склонив, сльозоньку зронив. Що сльоза кане, все дунай стане» [8, с.12]. Ймовірно, образ Святого Миколи в колядках слід вважати пізнішою модифікацією образу світотворця Сокола – одного з найдавніших міфологічних образів-деміургів [9, с.76]. Такий висновок робимо після порівняння цього твору з колядкою зі збірника В.Гнатюка [10, с.32], в якій розвиток дії відбувається аналогічно. Відмінним є лише те, що Дунай утворюється зі сльози Сокола, а не християнського святого. Таким чином, парадигма носіїв деміургічної сили змінюється від архаїчних зооморфних до пізніших антропоморфних образів.

В процесі дослідження ми дійшли висновку, що система образів у космогонічних колядках регіону, впродовж свого тривалого побутування, майже не зазнала змін. Традиційні образи зимового календарно-обрядового фольклору Черкащини характеризуються генетичним зв'язком і типологічною однорідністю із загальнонаціональною фольклорною традицією України. Найпоширенішими образами є явір, сосна, море, рідше – Дунай. Серед образів птахів-деміургів переважають голуби та сокіл. В космогонічних образах колядок Черкащини простежуються залишки давнього ставлення до природи як до сакральної нерукотворної даності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримський С.Б. Архетипи української культури // Феномен української культури: методологічні засади осмислення. Зб. наук. праць. – К., 1996. С. – 113-132.
2. Мифологический словарь / [гл. ред. Е. Мелетинский]. – М.: Советская энциклопедия, 1991, – С. 654.
3. Иванов В. В., Топоров В.Н. Славянские языковые моделирующие семиотические системы (Древний период). – М: Наука, 1965. – 246 с.

4. Галайчук О. Образна структура колядок з військовими мотивами / Оксана Галайчук // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – Львів, 2003. – Вип. 31. – С.76-92.
5. Архів Інституту народознавства НАН України. – Ф.1. – Оп.2. – Од.зб. 516. – 467 арк. (Фольклорні матеріали зі Стрийського р-ну Львівської обл. / збір. Г.Магас).
6. Сосенко К. Культурно-історична постать староукраїнських свят Різдва і Щедрого Вечора / Ксенофонт Сосенко. – К.: СІНТО, 1994. – 360с.
7. Лисюк Н.А. Технології творення в українських космогонічних колядках та легендах // Вісник. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика. К. : Київський ун-т, 2001. С. 350-357.
8. Галицько-руські народні пісні з мелодіями / збір. у с.Ходовичах др. І.Колесса // Етнографічний збірник. – Львів, 1902. – Т.11. – XXXVI + 303с.
9. Сокіл Г.В. Українські обхідні календарно-обрядові пісні: структура, функції, семантика / Галина Сокіл. – Львів: Афіша, 2004. – 268с.
10. Колядки і щедрівки / збір. Володимир Гнатюк // Етнографічний збірник. – Львів, 1914. – Т.XXXV. – 269с.

Масло О., студ.,
Институт філології КНУ імені Тараса Шевченка

КОСМОГОНИЧЕСКИЕ ОБРАЗЫ В КОЛЯДКАХ ЧЕРКАЩИНЫ

В статье рассматривается система традиционных космогонических образов в современных колядках Черкасской области. Особое внимание уделяется выяснению региональной специфики космогонических образов в общеукраинском контексте бытования.

Ключевые слова: *Черкащина, колядки, космогонические образы, первокоеан, мировое дерево, демиурги.*

Maslo O., student,
Institute of Philology Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

COSMOGONIC IMAGES IN CHRISTMAS CAROLS OF CHERKASSY REGION

In the article has been considered a system of traditional cosmogonic images still present in Christmas carols of Cherkassy region. The main attention is devoted to the clarification of a regional specific of the cosmogonic images in a common Ukrainian context.

Keywords: *Cherkassy region, carols, cosmogonic images, primeval ocean, world tree, demiurges.*